

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Светла Маринова Кънева,
преподавател в Юридически факултет на
Университета за национално и световно стопанство по
научната специалност „Теория на Държавата и правото. Политически и правни
учения“

Във връзка със заповед № РД-38-673 от 22.10.2025 г. на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм включена в научно жури за защита на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Людмила Ивайлова Костова на тема „Нормативното и фактическото в правото. Граници и взаимодействие“ по професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Теория на държавата и правото. Политически и правни учения. (Обща теория на правото)“.

I. Кандидатът Людмила Ивайлова Костова е завършила специалност право в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2019 година. Придобива юридическа правоспособност през 2020 г. и от същата година се зачислява като редовен докторант, а от октомври 2021 г. до момента е хоноруван асистент по Обща теория на правото към ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски“.

II. Представената тема “Нормативното и фактическото в правото. Граници и взаимодействие“ не е била обект на самостоятелно изследване в българската правна доктрина и представлява научна новост в рамките на Общата теория на правото. Темата е широка, много аспектна и интересна. Разгледаните въпроси са актуални, правилно зададени, добре структурирани и аналитично обосновани. Задълбочено са изведени понятията, които изграждат съдържанието на темата за

периодизацията и основните позиции по въпроса за отношението между нормативно и фактическо в правото. В този смисъл изследването отговаря на задачата която си поставя докторанта – *да систематизира основните позиции в дебата за нормативното и фактическото в правото, както и да разработи система от взаимосвързани понятия, които обясняват съществуването и прилагането на правния и ред и на отделните му компоненти върху отношението между нормативното и фактическо в правото.* Постигната е целта на изследването е *да се разкрият характеристиките на нормативното и фактическото в правото, свързани с гарантираността на правния ред, както и формулирането на понятия като правни норми, правни принципи и юридически факти.* Направените изводи могат да бъдат база за развитие на отрасловите изследвания в правната наука.

Положителните страни на дисертационното изследване могат да се сведат до следното:

1) Правилно е зададена темата на изследването като част от предметния обсег на Общата теория на правото, подчертано е нейното методологично значение и в тази връзка са формулирани понятия от правната наука каквито са правните норми, правните принципи и юридическите факти. Верни са основните доводи на кандидата, че нормативното и фактическото в правото може да бъде открито дълбоко в основополагащи принципи на правния ред каквито са принципът на справедливостта, на правната сигурност, на предвидимостта. Съвременният етап на относителна отвореност на съвременните правни системи поставя въпроса за обществената среда, в която правото функционира. Това е един ключов въпрос за общата теория на правото и авторът го свързва с необходимостта от конкретизация на нормите с оглед динамиката на обществената действителност и по-конкретно упражняването на властнически правомощия на правно основание.

2) Прави впечатление логическата и научна последователност в обяснението и проследяването на същността на темата, както и опита да се

анализират и формулират основни понятия като нормативното и фактическото в правото, право, правен ред, компоненти на правото.

Анализиран е от теоретико-историческа гледна точка дебата между нормативното и фактическото в Общата теория на правото. Направената периодизация на идеите е изяснена в по-широк културологичен контекст и в научно-исторически контекст. Изведени са основните характеристики на дебата, така според едната позиция норми и факти си взаимодействат в човешкото съзнание, теза застъпена от Георг Йелинек. Съгласно другата гледна точка съществуването на правните норми можем да обосноваем само въз основа на норми от същия нормативен ред, теза развита от Ханс Келзен. Проследени са от история на идеите във Философията, теорията за натуралистичната заблуда с представител Гротфрийд Лайбниц и тезата за стриктното разграничение на норми и факти с представител Имануел Кант.

Закономерно е разгледана теорията за нормативната сила на фактическото в българската правнотеоретична литература. Основният акцент е поставен върху теорията на Живко Сталев за нормативната сила на фактическото, която стъпва на идеите на правния психологизъм на Леон Петражицки.

Докторантът прави обосновани изводи като този че юридическият позитивизъм в най-голяма степен провежда разграничението между факти и норми, поддържа позицията на това направление и прави опит да я доразвие с определени елементи на правния социологизъм. Въз основа на тази методологическа база са надградени и съвместени позициите на Йелинек и Келзен чрез анализ на съвременни автори като Хърбърт Харт, Джон Финис, Роберт Алекси, Никалас Луман, Юрген Хабермас и Умберто Авила.

3) Пълно и адекватно дисертантът анализира и обосновава един, фундаментален за изследването и като част от правната теория, въпросът за методите на изследването. Основният метод, на който стъпва изследването е юридическият метод, обяснен чрез вътрешната позиция към правото. Част от него е и акцентът върху трайните, а не временни правни системи. Съставна част от този метод е и подхода чрез който се свързват абстрактните теоретични позиции и конкретните практически изводи по повод решаване на правния спор от съдията.

За да обоснове използването на синкретичен метод, авторът правилно определя темата като част от метатеорията на Общата теория на правото, при която използвани научни подходи са правносоциологическият и правнофилософският.

4) Богатата палитра от въпроси, които съпътстват изследването са разгледани аналитично и добросъвестно. Прави впечатление умелото познаване и боравене с понятията и тезите в тематичния обхват на Общата теория на правото. Могат да се открият следните научни новости и приноси моменти на настоящото изследване.

Формулирани са двете основни позиции за отношението между нормативното и фактическото – разграничението между норми и факти и нормативната сила на фактическото – възможността за взаимодействието им. Надградени са с третата съвременна гледна точка, която примирява двете позиции, която възприема изследването.

5) Приносен момент на изследването е формулирането на понятието правен ред на плоскостта на нормативното и фактическото, също и дефиниране как правния ред се разграничава от фактическата среда и в какви аспекти може да се влияе от нея.

Очертани са и сферите на приложимост на идеята за взаимодействието на нормативното и фактическото като е обобщено че тя притежава два аспекта: фактическа сила на нормативното и нормативна сила на фактическото. Обосновано е размествнето на поредността на разглеждането на проблемите за нормативното и фактическото като е направен извода че от първостепенно значение е фактическата сила на нормативното, а производен въпрос е този за нормативната сила на фактическото.

С оглед влиянието на нормативното спрямо фактическото е дефинирано понятието за гарантираност на правото. Гарантираността в правото е изведена като поведението на длъжностните лица при прилагането на оправомощаващите ги правни норми по повод настъпването на юридическите факти. Съответно длъжностните лица разглеждат правния ред като идеална нормативна компонента

и втората е практическа, свързана с оценъчната позиция на длъжностните лица как те следва да го приложат.

б) Положително впечатление прави боравенето с теоретичните фундаменти на правната наука. Кандидатът познава редица структурни и еволюционни теории за правото, има добра академична подготовка, умение да аргументира и поддържа своята теза.

Разбира се, към труда могат да се отправят и критични бележки. На първо място това е възможността от цитиране на по-голям брой литературни източници. Също така бих препоръчала на кандидата по-точно извеждане на понятия като смисъла на правото, смисъла в правото, както и обвързването им с въпросите на тълкуването, за същността на правните принципи, които разглежда. Не на последно място считам че труда би спечелил ако се развие по-обстойно въпроса за подходите в правото с оглед темата и нейната принадлежност към Общата теория на правото.

Заключение

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема „Нормативното и фактическото в правото. Граници и взаимодействие“ на Людмила Ивайлова Костова е разработен пълно, задълбочено и на необходимото научно равнище. Давам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото жури да присъди ОНС „доктор“ по научната специалност 05.05.01. Теория на държавата и правото. Политически и правни учения.

8 декември 2025 г.

Подпис:

(доц. д-р Светла Кънева)